

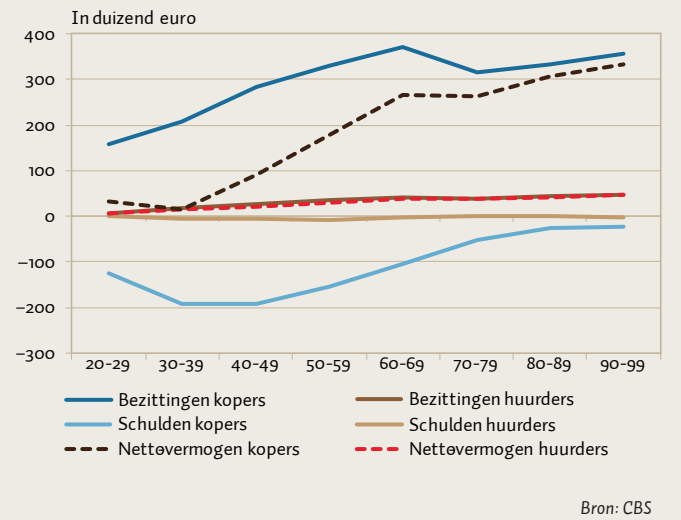
Woonsituatie en vermogensopbouw naar leeftijd

ECONOMIE EN SAMENLEVING

Voor veel Nederlandse huishoudens vormt de eigen woning en de bijbehorende hypotheek een belangrijk deel van hun balans. De figuur laat voor het jaar 2014 de omvang van de balansen zien voor huurders en huishoudens met een eigen woning met een mediaan inkomen per leeftijdsklasse. Het is duidelijk dat de balansen van huurders veel korter zijn. Huishoudens met een eigen woning hebben langere balansen met meer vermogens en meer schulden die voor een groot deel worden gedreven door het eigenwoningbezit. Ook geldt dat voor zowel jonge huurders als kopers het nettovermogen laag is. Oudere huishoudens met een eigen woning hebben gemiddeld een veel hoger nettovermogen dan oudere huurders, zelfs bij een vergelijkbaar mediaan inkomen. Dit komt doordat de gemiddelde omvang van de hypotheek afneemt op hogere leeftijd. Ook is het gemiddelde niet-woninggerelateerde bezit van oudere woningeigenaren hoger dan dat van oudere huurders. Dit suggereert dat het niet opbouwen van vermogen via de eigen woning (door waardevermeerdering of aflossen van een hypotheek) niet wordt gecompenseerd door andere beleggingen. Huurders hadden op andere manieren vermogen kunnen opbouwen, zij het zonder de fiscale subsidie van de hypotheekrenteaftrek, maar deden dat niet. Het is niet duidelijk wat de verschillen in vermogensopbouw verklaart. Het kan zijn dat de voorkeuren van huurders en woningeigenaren van elkaar verschillen. Het is ook mogelijk dat huishoudens met een eigen woning door de aftrek van de hypotheekrente meer vermogen opbouwen dan optimaal is. In de figuur ontbreken de pensioenaanspraken, deze

kunnen verschillen tussen de groepen. Wel laten de figuren voor huishoudens in het 25e en 75e inkomenspercentiel vergelijkbare patronen zien. ■ BERT SMID (CPB)

Vermogens en schulden van huurders en eigenwoningbezitters met een mediaan inkomen

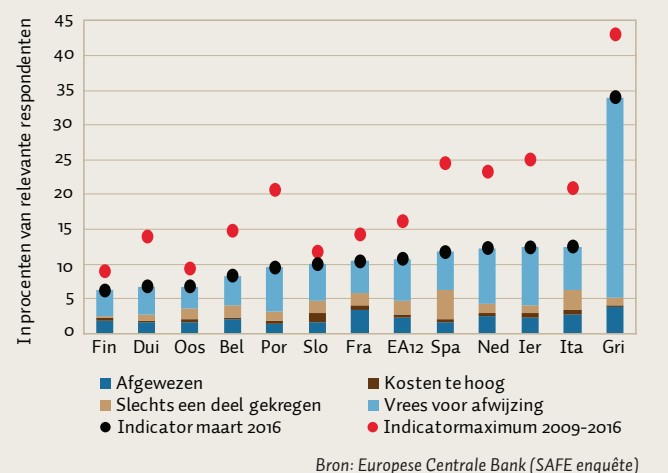
Kleine bedrijven en toegang tot bankkrediet

FINANCIËLE MARKTEN

Voor kleine en middelgrote bedrijven is het niet altijd eenvoudig om externe financiering te krijgen. De enquête *Survey on the Access to Finance of Enterprises* (SAFE) biedt een beter inzicht in de problemen die deze bedrijven hierbij ondervinden. Deze enquête van de ECB wordt twee maal per jaar gehouden onder circa 12.000 bedrijven uit de bouw-, industrie-, handel en dienstensector in twaalf eurolanden. De jongste enquête gaat over de periode oktober 2015 tot maart 2016, en laat zien dat de toegang tot bankkrediet is verbeterd. Naast informatie over het aantal bedrijven dat een financieringsaanvraag doet, wordt ook informatie verzameld over problemen die bedrijven ondervinden bij de krediettoegang. In de rapportageperiode ondervond 2,3 procent van de bedrijven dat een ingediende aanvraag werd afgewezen; daarnaast kreeg ruim 2 procent slechts een deel van de aangevraagde lening. Ongeveer 0,5 procent van de bedrijven kreeg wel een lening, maar tegen hogere dan de verwachte kosten. De groep bedrijven die geen aanvraag deed uit vrees om toch afgewezen te worden, bedroeg in de rapportageperiode 6 procent van alle bedrijven waarvoor bankleningen relevant zijn. In de meeste landen is dit laatste probleem een belangrijke hindernis. Dat dit in de crisisl landen Griekenland, Ierland en Portugal het geval is, is niet verwonderlijk, maar het is ook zo in Nederland. Als minst belangrijke hindernis worden de kosten van een lening genoemd. Deze zijn de afgelopen tijd, vooral in de zuidelijke eurolanden, sterk gedaald als gevolg van lagere leenrentes dankzij het ruime monetaire beleid van de ECB. Deze optelsom van bedrijven die een van bovengenoemde hindernissen

ervaren, wordt in het SAFE-rapport geïnterpreteerd als een geaggregeerde indicator voor financieringshindernissen (grafiek). Voor het eurogebied en alle eurolanden staat deze indicator nu op een veel lager niveau dan op het hoogtepunt van de crisis. Per saldo is de conclusie dat de toegang tot bankfinanciering van kleine bedrijven de afgelopen jaren aanzienlijk is verbeterd. ■ MARTIN ADMIRAAL (DNB)

Financieringshindernissen midden- en kleinbedrijf

Mobiliteit in de inkomensverdeling

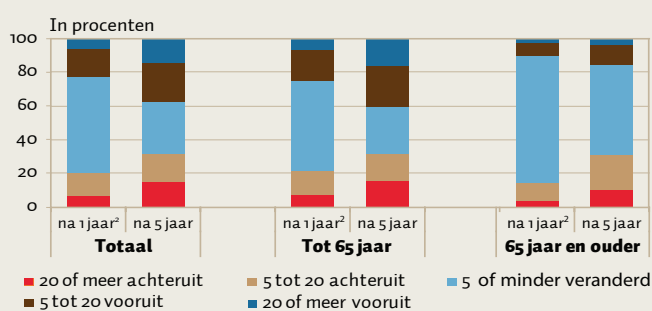
ONGELIJKHEID

Na vier jaar daling nam in 2014 de koopkracht van de bevolking met 1,5 procent toe. Vooral als gevolg van wijzigingen in persoonlijke omstandigheden vertoont de koopkrachtontwikkeling een flinke spreiding. Bijna een op de vijf mensen ging er 2500 euro of meer op achteruit, terwijl een even grote groep zijn koopkracht in 2014 met 2500 euro of meer zag stijgen. Hierdoor belanden personen op een andere plek op de inkomensladder dan voorheen. De meesten (57 procent) blijven jaarlijks min of meer op dezelfde plek: van het ene op het andere jaar laten zij hoogstens 5 procent van de bevolking aan zich

voorbijgaan of streven zelf hooguit 5 procent van de bevolking voorbij. Anderzijds maakt jaarlijks 6 procent van de bevolking een grote sprong omhoog op de inkomensladder door ten minste 20 procent van de bevolking te passeren. Een even grote groep maakt juist een flinke tuimeling. Koopkrachtveranderingen over een langere periode lopen nog sterker uiteen dan de mutaties van jaar op jaar. De kans dat persoonlijke omstandigheden (en daarmee de koopkracht) wijzigen, neemt immers toe naarmate er meer tijd verstrijkt. Daardoor nam nog maar ruim 30 procent van de bevolking in 2014 een min of meer vergelijkbare relatieve positie binnen de inkomensverdeling in als vijf jaar daarvoor. Daarentegen steeg 15 procent van de bevolking in vijf jaar tijd fors op de inkomensladder (ten minste 20 procent van de bevolking werd voorbijgestreefd), terwijl een even grote groep stevig kelderde.

De mobiliteit op de inkomensladder verschilt sterk tussen leeftijdsgroepen. In de levensfase dat mensen een (betere) baan vinden, periodieke loonsverhogingen ontvangen of hun koopkracht door het additionele inkomen van hun partner toeneemt, verbeteren betrekkelijk veel personen hun relatieve inkomenspositie. Vanaf het 55e levensjaar raken echter steeds meer mensen afhankelijk van een uitkering en ook het met pensioen gaan betekent doorgaans dat een flink stuk koopkracht wordt ingeleverd. De koopkracht van 65-plussers is veel minder onderhevig aan schommelingen: het merendeel van hen neemt van jaar tot jaar min of meer een gelijke positie op de inkomensladder in. Als er een grote verandering in koopkracht optreedt, is dat doorgaans als gevolg van het verliezen van de partner. ■ **WIM BOS** (CBS)

Mobiliteit van personen op de inkomensladder¹, percentielenverandering 2009-2014

¹ Verandering van de relatieve positie in de inkomensverdeling.

² Verandering van jaar op jaar, gemiddeld over de periode 2009-2014.

Bron: CBS

Doorwerken na de pensioengerechtigde leeftijd

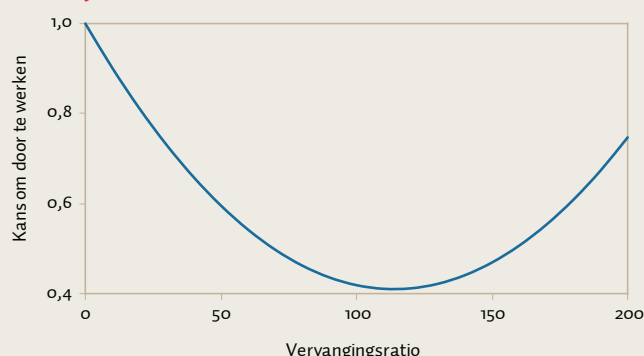
PENSIOENEN

Hoe ziet de recente ontwikkeling van de arbeidsparticipatie van AOW-gerechtigden op de Nederlandse arbeidsmarkt er uit? Het aantal werkzame ouderen is over de periode 2003-2015, mede onder invloed van versoeringen in VUT en prepensioen regelingen, flink gestegen. Zo is over deze periode het aantal 55-tot 64-jarigen met een baan met 77 procent gestegen van 762.000 in 2003 naar ruim 1,3 miljoen in 2015. Interessant is echter dat de arbeidsparticipatie onder AOW-gerechtigden nog harder gestegen is: van minder dan 6 procent in 2003 naar bijna 12 procent in 2015.

Waarom werken AOW-gerechtigden door? Willen zij doorwerken of móeten zij doorwerken? De figuur zet de kans dat mensen doorwerken na de AOW-gerechtigde leeftijd af tegen de vervangingsratio van het bruto inkomen na pensionering en is gebaseerd op een regressie waarin het al dan niet doorwerken wordt verklaard door de vervangingsratio, leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en de sector waarin mensen werkzaam waren. De bruto-vervangingsratio is berekend door het inkomen vanuit pensioen in 2014 te delen door het inkomen uit salaris in 2006. Hoe lager deze ratio, des te groter is de kloof tussen het inkomen dat mensen verdienen toen zij nog werkten en dat zij ontvangen na pensionering. Het blijkt dat zowel mensen met een hoge als met een lage vervangingsratio doorwerken. Vooral dit laatste is zorgwekkend. Een grote groep mensen heeft een te laag pensioeninkomen opgebouwd om na de pensioengerechtigde leeftijd volledig met pensioen te gaan. Het betreft hier vooral laagopgeleide werknemers met een laag inkomen en zelfstandigen, in het bijzonder zzp'ers. De mogelijkheid om door te werken na de AOW-gerechtigde leeftijd zorgt ervoor dat mensen op deze manier hun pensioengat kunnen repareren. In zoverre biedt het doorwerken na de AOW-gerechtigde leeftijd nieuwe kansen. De cijfers leggen echter ook bloot dat pensionering op de pensioengerechtigde leeftijd voor een groep mensen onbetaalbaar is geworden. Zij moeten dus wel doorwerken na de AOW-leeftijd om te blijven voorzien in hun levensonderhoud.

■ **INEKE BIJLSMA EN RAYMOND MONTIZAAN** (ROA)

Kans om door te werken na AOW-gerechtigde leeftijd in 2014

Bron: CBS